

Skal vi have en kulturpolitik?

af Erik Thygesen

Erik Thygesen sætter her et spørgsmålstegn ved den centralistiske kulturpolitik, som eksisterer i dag: Finkulturen bør vige plads for mere »utraditionelle« aktiviteter.

Skal vi have en kulturpolitik? spørger Kosmoramas redaktion venligt og interesseret uden at forklare hvem »vi« er. Kosmorama? Filminteresserede i det hele taget? Eller dét, der så rammende og rørende i Radioavisen hedder »herhjemme«? Eller er det, det redaktionelle vi, man hentyder til?

Da Kosmoramas mere eller mindre tilfældige tidligere, nuværende og kommende kulturpolitiske linje ikke rigtigt kan være mit anliggende og da filminteresserede som storgruppe ikke kan afgrænses fra andre hobbyretninger, skal jeg forsøge mig med en blanding af Radioavisen og det redaktionelle.

Ja, selvfølgelig skal vi have en kulturpolitik. Selvfølgelig er kulturpolitik et offentligt anliggende – både på det ideologiske og det økonomisk-politiske plan. For øvrigt har vi allerede én, men da den ikke er særlig god, må vi nok udvide det til et: Ja, vi skal bestemt have en ny kulturpolitik. Ligesom vi skal have en ny socialpolitik og uddannelsespolitik og udenrigspolitik og faglig politik. Selv om jeg af pladsmangel og tidnød i det følgende alt for meget opfører mig som om de andre områder ikke eksisterer, så er det i virkeligheden både urimeligt og selvmodsigende – som den departementale specialopdeling er det.

En ny dansk kulturpolitik må primært være interesseret i at lægge bomber under »kulturen«, under kulturbegrebet – det begreb den traditionelle kulturpolitik har arbejdet med. En politisk bombe. Ikke sådan at forstå, at kulturelle manifestationer absolut skal gøres politiske på indholdssiden, at den politiske binding skal være normativ (en sådan målsætning ville være i direkte modstrid med den decentralisering og demokratisering af beslutningsprocesserne, som må være en del af den ideologiske over- og underbygning), men sådan at forstå at rammen skal politiseres – at selve beslutningsprocesserne omkring disse rammer skal politiseres. Og det vil i den aktuelle sammenhæng sige det kulturbegreb, det centralistiske kulturministerium (tydeligst i »517«) har lagt til grund for sit arbejde. Efter mange flotte og fint skårne flokklær er det længste, man fra den side er gået med hensyn til decentralisering, et forslag om oprettelse af lokalråd under Statens Kunstfonds udvalg for den bildende kunst – lokalråd som i en begrænset udstrækning skal kunne foretage indkøb af kunst i forbindelse med lokale udsmykningsudgaver.

En »decentralisering«, som hårdnakket fastholder ideen om offentlige smagere, om et statsautoriseret kvalitetssyn. Forslaget er i øvrigt aldrig blevet til noget.

Det statsautoriserede kvalitetssyn skal afløses af en kvantitativ betragtningsmåde, som også – i så vid udstrækning som muligt – inddrager sociale kriterier.

Den økonomiske støtte, som faktisk er nødvendig (jeg er udmærket klar over, at kulturstøtteordninger ikke er hele kulturpolitikken, men der er grænser for, hvor vidt omkring man kan komme, og jeg vil tillade mig at opfatte den som repræsentativ for hele politikken), hvis ikke en række aktiviteter, som hjælper mennesker til at få tiden til at gå eller få noget at snakke om eller komme i kontakt om eller som måske endda udvikler dem som sociale og politiske størrelser, skal gå i stå, må fordeles gennem andre kanaler og mere radikale kanaler, end det hidtil har været tilfældet. Først og fremmest må der skabes muligheder for, at initiativer kan komme nedfra, at disse initiativer sikres en fuldstændig autonomi, at den kvalitative bedømmelse af disse initiativer holdes på kontrol- eller effektivitetsplanet – stort set efter de principper, vi kender fra loven om fritidsundervisning og i forbindelse med børnehaver- og skoleinitiativer, hvor der ikke er noget at raffe om, støttedmæssigt, hvis visse kvantitative mindstemål overholdes.

Staten føler en slags forpligtelse i forbindelse med de (fin-)kulturelle aktiviteter. Staten må fratages denne følelse af forpligtelse. Især da hvis vi skal ud over den finkulturelle, centralistiske kulturdefinition. Den rammedannende virksomhed må i så vid udstrækning som muligt overlades til de lokale initiativtagere. Når det har været muligt f. eks. at få offentlige tilskud til driften af private børnehaver, hænger det naturligvis sammen med en vis afmægt fra statens side over for en stor og organisatorisk problematisk opgave. Men staten er afmægtig på mange andre områder – uden at staten har villet indrømme det. Kønsrolle- og social-aktivister har haft et så forholdsvis let spil fordi statsmagten umiddelbart har erkendt denne afmægt, denne mangel på effektive våben mod aktivisternes anfald. En aktiv offentlig kulturpolitik er den, der erkender denne afmægt og ud fra denne erkendelse åbner muligheder for at afgive den store rammedannende virksomhed til lokale initiativtagere.

Den individuelle støtte, som – i hvert fald i den offentlige debat om end ikke i kontanter – har været den mest iøjnefaldende form for kulturstøtte her i landet i de seneste år, må stort set bortfalde. Der må fortsat være visse muligheder for støtte til konkrete projekter, som ikke på anden måde vil kunne realiseres – den støtteform, vi kender fra visse private, videnskabelige fonds. Den individuelle kunstnerstøtte, som vi kender den, er imidlertid i sin yderste konsekvens – bl. a. fordi den er en del af kunstnermyten – direkte systembevarende. Den skaber ikke i sig selv nye ind- og/eller ud-fald, højst har den været med til at cementere et par reputationer. En undersøgelse af det konkrete udbytte af den individuelle kunstnerstøtte, som den har fungeret i Statens Kunstfonds tid vil næppe resultere i ret mange værker, som ikke under alle omstændigheder ville være kommet igennem. Mere ærligt ville det være at lade resultatlisten indeholde en fortegnelse over nye huse, motorcykler, ejerlejligheder,

der, sommerboliger, biler, køleskabe, vaskemaskiner, Spies-rejser. Man har nægtet at inddrage sociale kriterier i denne fordeling og derved kun medvirket til at skabe lidt luksusforbrug hos folk, der som regel allerede er kommet så langt, at de kan klare sig selv.

Kunstfondens individuelle støtteordninger privilegerer en lille i forvejen privilegeret gruppe (på samme måde som Ungdommens Uddannelsesfond gør det i og med, at den udelukker lærlinge, og dermed direkte virker til opretholdelse af dybe classeskel) – oven i købet en latent oprørsgruppe – på bekostning af mindre privilegerede grupper. Den kulturministerielle check er, hvordan man end vender og drejer den i fede flovser om kunstnerisk værdi, en form for understøttelse. At der i de fleste tilfælde er tale om en understøttelse til for en periode at køre et normalforbrug op i et luksusforbrug, understreger kun det asociale i dette fænomen. Forskellen mellem individuel kunstnerstøtte og socialhjælp er forskellen mellem den intellektuelle overklasse og den økonomiske underklasse og det er forskellen mellem en årlig check med posten og tre timers ventetid hver uge på et socialkontor med lange, ydmygende forhør. At opretholde et særligt socialt system for kunstnere, et socialt system som også inddrager en række modebestemte kvalitetsbegreber, er at køre et socialt system efter del-og-hersk-princippet, som bl. a. skal få de mindre heldige kunstnere til at holde kæft i forventningen om bedre held i lotteriet næste år, samtidig med at det er en fantastisk raffineret kile mellem en proklameret (men bastet og bundet) oprørergruppe og så dens ofre.

Er kunstnere socialt i klemme, må socialkontoret være vejen. Som socialkontoret må være vejen for studerende, som ikke kan klare sig. Som det må være vejen for alle mennesker, der enten ikke kan eller ikke i en periode eller permanent har lyst til at klare sig selv. Hvis den artikulerede kunstner og den halvstuderende student skulle tilbringe tre timer på socialkontoret hver uge, er det i øvrigt ikke usandsynligt, at vores socialsystem så lidt bedre ud, lidt mere menneskeligt ud, end det er tilfældet i dag. Det er muligt socialpavernes spørgsmål var mere afbalancerede. Det er ikke usandsynligt, at en del ydelser ville være betydeligt højere. Hvem ved – måske adgangen til socialydelser oven i købet ville være betydeligt lettere. Men det er et sidespring (selv om det ikke er ret stort).

I øvrigt har den individuelle støtte i mine øjne også været forfæjlet i og med at den har været centreret omkring finkulturelle aktiviteter. Og et sidste sidespring: Størstedelen af de sociale problemer, statsanerkendte og mindre statsanerkendte kunstnere inden for de tre traditionelle genrer slås mod, vil kunne løses gennem en mere aktiv faglig politik fra disse menneskers side. Forfatterne – som er det, jeg kender mest til – har brugt al deres møde- og forhandlingsenergi på at plukke kriseramte forlæggere for yderligere et par procenter på deres i forvejen vanskeligt sælgelige tynde digtbøger, mens de tilsyneladende ikke har turdet røre ved de områder, hvor pengene faktisk ligger og venter på dem, og hvor deres værker faktisk benyttes: skolerne, bibliotekerne, radio-tv. Det kan ikke være meningen, at Statens Kunstfond gennem et utilstrækkeligt stjerneatteri skal

kompensere for en utilstrækkelig faglig politik. Situationen for billed- og musik-folk er givet den samme.

En accept af den individuelle kunstnerstøtte er en accept af stjernesystemet og en accept af kunstnermyten. En opgivelse af stjernestøttesystemet til fordel for støtte til gruppeaktiviteter og til konkrete projekter vil betyde kunstnerens endelige død som politisk størrelse. På høje tid skulle man mene.

Ser vi på den form for gruppe- og projektstøtte til »traditionelle« aktiviteter, som faktisk har fundet sted bl. a. i form af de kulturministerielle ø-lejre og det kulturministerielle Projekt Hus, er det karakteristisk, at disse statsinitiativer først er kommet i stand efter at parallelinitiativer er blevet etableret (ø-lejrene blev som bekendt startet i 1970 som en direkte konkurrent til den langt større Frøstrup-succes) eller knust (Farvergadelokalene). Helveg Petersens patetiske iver efter at sætte sig på andres initiativer med embedsmænd og tropsførere og styrelser er et praktisk og konkret dementi på alle hans decentraliseringsproklamationer.

Kun i et meget begrænset omfang kan det være de bevilgende myndigheders opgave at optræde rammeskabende. Og rammerne må i så tilfælde kun være af økonomisk og administrativ art. I øvrigt er det netop på rammeplanen, Helveg Petersen har oplevet sine mest ynkelige fiaskoer: Projekt Hus blev lukket, ø-lejrene blev til nogle afkristnede spejderlejre – med undtagelse af kvindelejren, som – hvad der er meget vigtigt i denne sammenhæng – netop blev etableret nede fra.

Lige som staten ikke skal etablere rammerne, skal den også holde sig fra indholdet. Niels Matthiasens føl, Hans Hertel, har i et socialdemokratisk kulturmanifest været meget optaget af nogle decentraliserings tanker, som jeg har lidt svært ved at skelne fra Helveg Petersens. En væsentlig del af manifestet er – direkte eller indirekte – optaget af forsøg på at indbygge sikkerhedsnet: folket skal beskyttes mod pop og papir og »falsk bevidsthed« og guderne må vide hvad. Hvad er det, *han* er bange for? Folket? Dét folk, som for nogle år siden med så sikker en hånd slog ned på et parallelt socialsystem, som kun havde ét formål: at udbyde klassekløften? Dét folk, som for nylig med så sikker en æstetisk fornemmelse protesterede mod opsættelsen af en fisemodernistisk skulptur i et miljø, det ikke ville have slået i stykker? Hvad er det, *man* er bange for? At folket skal udnytte åbne kulturstøtteordninger til andet og mere end teaterudflugter og bogklubber? At folket, hvis ikke alle mulige centralistiske, kulturdefinitiviske klausuler er indbygget i kulturmaskinen, skal udnytte en eventuel lovgivning til at flette peddigrør (som det så folkeforagteligt hed, da aften-skoleloven i sin tid kom igennem) eller bøje neonrør eller lave motorcykelbaner eller modeltogsclubber? Eller værtshuse? Eller kvindebefrielsesgrupper?

Selvfølger er der grund til at være bange for, at dette bliver resultatet af den åbne godtepose. For det skulle gerne blive resultatet. Selvfølger er der grund til at være bange, hvis man har nogle privilegier og eksamenspapirer og ejerlejligheder og selvbeholdende definitioner, man skal forsvare. Selvfølger er der grund til at være bange, hvis man føler, man ved bedre end og bør opdrage og skole det folk, der ikke ved bedre. Ellers ikke. Tværtimod.

Men for at komme tilbage til det praktiske: Kulturstøtten må fordeles gennem en masse mindre råd, som højst må sidde f. eks. ét år ad gangen, som skal have mulighed for at ophæve sig selv igen, som automatisk skal bevilge støtte til grupper, som falder inden for lovgivningens rammer, som – i forbindelse med enkeltprojekter – skal have en vis begrænset mulighed for selv at starte visse initiativer (måske skal de endda være så fleksible på dette lidt mere problematiske område, at også enkeltmedlemmer af disse råd udstyres med autoritet til at iværksætte projektstøtter, jfr. Kortfilmrådets producerordning, jfr. Abcinemas gamle filmlovsforslag). De små råd skal ikke udpeges af kunstige repræsentantskaber; de skal ikke indstille til disse repræsentantskaber eller til kulturministeren personligt – de skal i den periode, de sidder, være helt selvstændige; de skal for det kulturområde, de repræsenterer, være fuldstændig rensede for økonomiske eller fagligt-organisatoriske interesser. Dvs.: rådene skal nok i første periode udpeges af kulturministeren – simpelt hen for at få det hele i gang. Derefter vil nye råd kunne vælges ved en almindelig afstemning blandt samtlige de mennesker, som har modtaget en eller anden form for støtte af det afgående råd. En vis alders- og idémæssig fornyelse skulle være sikret på denne måde.

De små råd skal dels være de allerede etablerede råd omkring Statens Kunstfond og Teaterråd og Filmfond og Radioråd og museer osv. (som dog alle trænger til en kraftig omorganisering, jfr. én gang til Abcinemas filmlovsforslag), dels råd, der for en kortere eller længere periode beskæftiger sig med områder, der ikke traditionelt har været betragtet som særlig støtteværdige: eksperimenter med boligformer, familieformer, oplevelsesformer, miljøeksperimenter, gruppeaktiviteter (kunstneriske, hobbyprægede osv.), eksperimenter med produktionsformer, med legepladser, med gade- og bygningsudsmykning (som ikke nødvendigvis behøver at blive udført af mere eller mindre kendte malere fra København, men også kunne udføres af f. eks. elektrikere med speciale i neonrør eller sprøjtemalere eller helt andre, f. eks. amatører, f. eks. dem der bor i gaden), med aktiviteter omkring arbejdspladser, med nye uddannelser, som falder uden for lov om fritidsundervisning (både Forfatterskolen og Den fri sociale højskole er gået ned bl. a. på grund af manglende muligheder for at skabe rimelige praktiske og økonomiske faciliteter omkring disse initiativer). Og så videre. (Det er nok tvivlsomt om disse sager vil kunne laves via kulturministeriet alene. Også handels-, social- og justitsministeriets områder vil blive berørt. Så meget des bedre.)

Støtten skal gives på et så uforpligtende plan som muligt og må (så vidt det nu kan undgås – den hurtige udskiftning af rådene skulle modvirke det) ikke gives til fremme af én bestemt politisk, kunstnerisk eller kulturel opfattelse, ikke til fremme af bestemte »værktyper«. Støtten skal være noget, man har ret til, ikke noget man kvalificerer sig til. Kvantiteten må være den afgørende. (Til beroligelse af de folkeforskrækkede: der skal nok komme noget kvalitet ud af det alligevel.) Drømmen om den umiddelbare succes, den umiddelbare resultater, som er den drøm, den aktuelle kulturpolitik er baseret på, er mere utopisk end det program, jeg netop har opstillet. ■